

A hunt for Caucasian goats

Дзæбидырдуан

zæbidərzwan

Охота на туров

Zhenya

Женя

1.1 Гъер дзæбидыртæ та афтæ сты æмæ тынг тынг
гъер дзæбидыр -т -æ =та афтæ сты æмæ тынг тынг
now Caucasian.goat PL NOM =CONTR so be.PRS.3PL and very very

зондджын ысты уыдон дæр
зондджын ысты уыдон =дæр
clever be.PRS.3PL DemDist.PL.NOM =PTCL

Here were the goats, they are also very-very intelligent.

1.2 Гъер заграницæйæ дæр æрцæуынц æмæ уыдон дæр æмæ
гъер заграницæ -йæ =дæр æр- цæу -ынц æмæ уыдон =дæр æмæ
now abroad ABL =PTCL PV go PRS.3PL and DemDist.PL.NOM =PTCL and

гъер адæймаджы тæф куы бамбарой уæд алидзынц
гъер адæймадж -ы тæф куы ба- мбар -ой уæд а- лидз -ынц
now man GEN smell if PV know SBJV.3PL then PV run PRS.3PL

People even come from abroad and they (the hunters) too and, well, when they (the goats) feel the smell of man, they run away.

1.3 Сæ разы дард ранæй дæр тамако ма бадым
сæ= раз -ы дард ран -æй =дæр тамако ма ба- дым -*0
POSS.3PL= front INESS distant place ABL =PTCL tobacco NEG PV smoke IMP.2SG

арахъ дæр ма бануаз кæннодæ дæ сразæм
арахъ =дæр ма ба- нуаз -*0 кæннодæ =дæ сразæм
moonshine =PTCL NEG PV drink IMP.2SG otherwise =2SG.ENCL.GEN

базондзысты æмæ гъод алидзынц
ба- зон -дзысты æмæ гъод а- лидз -ынц
PV know FUT.3PL and then PV run PRS.3PL

You must not smoke or drink near them, otherwise they recognize you and run away.

1.4 Фæлæ сæм афтæ куы ацæуай æмæ сыл
фæлæ =сæм афтæ куы а- цæу -ай æмæ =сыл
but =3PL.ENCL.ALL so if PV go SBJV.2SG and =3PL.ENCL.SUPER

æууæнкæй куы рацæуай гъе уæд кæм фæхизынц гъе
æууæнк -æй куы ра- цæу -ай гъе уæд кæм фæ- хиз -ынц гъе
confidence ABL if PV go SBJV.2SG well then where PV graze PRS.3PL well

уым сæ дард гъе заграницæйæ иу куы
уым сæ= дард гъе заграницæ -йæ =иу куы
DemDist.IN POSS.3PL= distant well abroad ABL =ITER if

æрбацыдысты уæд мах лæг йæд уыдис
æрба- цыд -ысты уæд мах лæг йæд уыд -ис
PV go PST.INTR.3PL then we.GEN man then be PST.INTR.3SG

батæрдзынæн	æмæ	уыдон	гъер	цас	зыдтой
ба- тæр -дзынæн	æмæ	уыдон	гъер	цас	зыд -т -ой
PV chase FUT.1SG	and	DemDist.PL.NOM	now	how.much	know TR PST.TR.3PL

марынтæ **йæдтæ**
 мар -ын -т -æ йæд -т -æ
 kill INF PL NOM then PL NOM

And he told (them): "I will bring you the goats", and what did they know about killing?

1.10 **Ам** **дæм** **йæд** **куыnnæ** **уа** ... **æдзух** **куыnnæ**
 ам =дæм йæд куыnnæ уа æдзух куыnnæ
 DemProx.IN =2SG.ENCL.ALL then how.not be.SBJV.3SG always how.not

цæуай **цуаны** **уæд** **ам** **чи** **цæры** **уыдон**
 цæу -ай цуан -ы уæд ам чи цæр -ы уыдон
 go SBJV.2SG hunting INESS then DemProx.IN who live PRS.3SG DemDist.PL.NOM

дæр **нæ** **фæмарынц** **сæ** **къухы** **не** **фты**
 =дæр нæ фæ- мар -ынц сæ= къух -ы не фт -ы
 =PTCL NEG PV kill PRS.3PL POSS.3PL= hand GEN NEG reach PRS.3SG

Here how could this not be... if you do not always go hunting, those who live here, if they do not kill, they lose their grip.

1.11 **Гъемæ сæм** **иу** **æз** **дам** **уæм** **сæ**
 гъемæ =сæм =иу æз =дам =уæм =сæ
 so =3PL.ENCL.ALL =ITER I =CIT =2PL.ENCL.ALL =3PL.ENCL.GEN

батæрдзынæн **æмæ** **дам** **к** ... **æз** **куы** **фæгæрах** **кæнон** **уæд** **дам**
 ба- тæр -дзынæн æмæ =дам к æз куы фæ- гæрах кæн -он уæд =дам
 PV chase FUT.1SG and =CIT I if PV shot do SBJV.1SG then =CIT

иу **сымах** **дæр** **фæгæрах** **кæнут**
 =иу сымах =дæр фæ- гæрах кæн -ут
 =ITER you.PL =PTCL PV shot do IMP.2PL

(He said) I will bring them to you, and when I shoot, then you shoot too.

1.12 **Æмæ сыл** **иу** **хинæй** **рацыди** **æмæ** **иу**
 æмæ =сыл =иу хин -æй ра- цыд -и æмæ =иу
 and =3PL.ENCL.SUPER =ITER guile ABL PV go PST.INTR.3SG and =ITER

куы батардта **уæд** **сын** **иу** **уый**
 куы ба- тард -т -а уæд =сын =иу уый
 if PV chase TR PST.TR.3SG then =3PL.ENCL.DAT =ITER DemDist.NOM

амардта **æмæ** **иу** **уыцы** **рæстæг** **уыдон** **дæр**
 а- мард -т -а æмæ =иу уыцы рæстæг уыдон =дæр
 PV kill TR PST.TR.3SG and =ITER that time DemDist.PL.NOM =PTCL

фæгæрах кодтой
 фæ- гæрах код -т -ой
 PV shot do TR PST.TR.3PL

And then he outsmarted them, and when he brought them, then he killed them himself while the others were shooting too.

1.13 **Æмæ сæм** **иу** **базгъордта** **æмæ** **сæ**
 æмæ =сæм =иу ба- згъорд -т -а æмæ =сæ
 and =3PL.ENCL.ALL =ITER PV run TR PST.TR.3SG and =3PL.ENCL.GEN

иу **ныхъæбыстæ** **кодта** **ой** **маладæц-маладæц** **ды**
 =иу ны- хъæбыс -т -æ код -т -а ой маладæц-маладæц ды
 =ITER PV embrace PL NOM do TR PST.TR.3SG you.SG

йæ **амардтай** **зæгъгæ** **ну** **сæхирдыгонау**
 =йæ а- мард -т -ай зæгъ -гæ ну сæ= -хирдыгонау
 =3SG.ENCL.GEN PV kill TR PST.TR.2SG say CONV POSS.3PL= in.smbs.manner

And he ran towards them, embraced them and said: "well done!", "you killed them" in their language.

1.14 Гъемаæ иу ыстыр бузныгæй æрцыдысты æмæ гъер иу
 гъемаæ =иу ыстыр бузныг -æй æр- цыд -ысты æмæ гъер =иу
 so =ITER big thankful ABL PV go PST.INTR.3PL and now =ITER

уый ... уырдыгæй рацыдысты
 уый уырдыгæй ра- цыд -ысты
 DemDist.NOM from.there PV go PST.INTR.3PL
 So they returned from there grateful... they came from there.

1.15 Æмæ сын гъер охот-союз нæма уыди
 æмæ =сын гъер охотсоюз нæма уыд -и
 and =3PL.ENCL.DAT now hunters.union not.yet be PST.INTR.3SG

And they didn't have a hunters' union yet.

1.16 Æмæ фондз азы махмæ цыдысты с ночевкой æхсæв иу
 æмæ фондз аз -ы махмæ цыд -ысты с ночевкой æхсæв =иу
 and five year GEN we.ALL go PST.INTR.3PL night =ITER

махмæ цыдысты
 махмæ цыд -ысты
 we.ALL go PST.INTR.3PL

And they came to us for 5 years, with staying at night, they came to us at night.

1.17 Æмæ гъе ахæм хорз адæмтæ дзы уыди гъе
 æмæ гъе ахæм хорз адæм -т -æ =дзы уыд -и гъе
 and well such good people PL NOM =3PL.ENCL.ABL be PST.INTR.3SG well

ахæм æмæ дзы иутæ уырыссагау тынг хорз
 ахæм æмæ =дзы иу -т -æ уырыссаг -ау тынг хорз
 such and =3PL.ENCL.ABL one PL NOM Russian EQU very good

зыдтой
 зыд -т -ой
 know TR PST.TR.3PL

And they were so nice people, those ones, and some of them were very fluent in Russian.

1.18 Фæлæ иннæтæ та нæ зыдтой æмæ иу
 фæлæ иннæ -т -æ =та нæ зыд -т -ой æмæ =иу
 but other PL NOM =CONTR NEG know TR PST.TR.3PL and =ITER

сын æхсæвхуыссæн куы бакодтон уæд базыл
 =сын æхсæв хуыссæн куы ба- код -т -он уæд баз -ыл
 =3PL.ENCL.DAT night place.for.sleeping if PV do TR PST.TR.1SG then pillow SUPER

нæ хуыссыдысты æмæ зæгъын цæуылнæ хуыссут
 нæ хуыссыд -ысты æмæ зæгъ -ын цæуылнæ хуысс -ут
 NEG sleep PST.INTR.3PL and say PRS.1SG why.not sleep PRS.2PL

базыл
 баз -ыл
 pillow SUPER

But the others were not. And when I made their beds, then they didn't sleep on the cushion, and I (said), why don't you sleep on the cushion?

1.19 Æмæ дам адæймаг бон изæрмæ рацы-бацы кæны æхсæв та
 æмæ =дам адæймаг бон изæр -мæ рацы-бацы кæн -ы æхсæв =та
 and =CIT man day evening ALL entrance-exit do PRS.3SG night =CONTR

дам куы схуыса уæд дам хъуамæ йæ туг æнæ
 =дам куы с- хуысс -а уæд =дам хъуамæ йæ= туг æнæ=
 =CIT if PV sleep SBJV.3SG then =CIT must POSS.3SG= blood without=

тормозæй йæд кæна ... куса
 тормоз -æй йæд кæн -а кус -а
 brake ABL then do SBJV.3SG work SBJV.3SG

And (he said), man walks around the whole day, and at night, when he goes to sleep, then the bed should work without brakes.

1.20 Æмæ ну базтæ систой
 æмæ =иу баз -т -æ с- ист -ой
 and =ITER pillow PL NOM PV take PST.TR.3PL

And they removed the cushions.

1.21 Гъемæ афтæ æмæ уæд иу хатт ам æстдæсæй бадтысты
 гъемæ афтæ æмæ уæд иу хатт ам æстдæс -æй бадт -ысты
 so so and then one time DemProx.IN eighteen ABL sit PST.INTR.3PL

сæ президент дæр нæм уыдис
 сæ= президент =дæр =нæм уыд -ис
 POSS.3PL= president =PTCL =1PL.ENCL.ALL be PST.INTR.3SG

And so then once here there sat 18 people and their president was also here.

1.22 Сæ американский президент æмæ ам бадынц æмæ
 сæ= американский президент æмæ ам бад -ынц æмæ
 POSS.3PL= president and DemProx.IN sit PRS.3PL and

сын æз ну туры масæйæ фыдджынтæ
 =сын æз ну тур -ы масæ -йæ фыдджын -т -æ
 =3PL.ENCL.DAT I Caucasian.goat GEN meat ABL meat.pie PL NOM

скодтон пироги фыдджынтæ скодтон æмæ ... как
 с- код -т -он пироги фыдджын -т -æ с- код -т -он æмæ как
 PV do TR PST.TR.1SG meat.pie PL NOM PV do TR PST.TR.1SG and

кушать они не знали
 кушать они не знали

Their American president, and they sat here, and I made them meat pies from goat meat, pies, meat pies I made and... they didn't know how to eat.

1.23 Куыдæй бахордтаиккой уый нæ зыдтой
 куыдæй ба- хорд -т -аиккой уый нæ зыд -т -ой
 in.what.way PV eat TR CNTRF.3PL DemDist.NOM NEG know TR PST.TR.3PL

They didn't know how to eat.

1.24 Æмæ уæд мæ иннæтæ æрбацыдысты æмæ уæд
 æмæ уæд мæ иннæ -т -æ æрба- цыд -ысты æмæ уæд
 and then and other PL NOM PV go PST.INTR.3PL and then

райдыдтой уыдон дæр хæрын
 ра- йдыд -т -ой уыдон =дæр хæр -ын
 PV begin TR PST.TR.3PL DemDist.PL.NOM =PTCL eat INF

And then others came and they too began to eat.

1.25 Æмæ уæд Мæскуыйæ иу надзиратель уыдис
 æмæ уæд Мæскуы -йæ иу надзиратель уыд -ис
 and then Moscow ABL one inspector be PST.INTR.3SG

хъахъхъæнгæйæ чи кодта ахæм æмæ
 хъахъхъæн -гæ -йæ чи код -т -а ахæм æмæ
 guard CONV ABL who do TR PST.TR.3SG such and

нæхионтæй уæртæ уым срасыг и пьяный æмæ
 нæ= хи -он -т -æй уæртæ уым с- расыг и пьяный æмæ
 POSS.1PL= REFL.GEN ADJ PL ABL there DemDist.IN PV drunk EXST and

уым хуыссыдис афтæ .
уым хуыссыд -ис афтæ
DemDist.IN sleep PST.INTR.3SG so

And at that time there was an inspector from Moscow, who protected some of them and of us. There he got drunk and so slept there.

1.26 **Æмæ дам мæ надзиратель уже амарди** .
æмæ =дам мæ= надзиратель уже а- мард -и
and =CIT POSS.1SG= inspector already PV die PST.INTR.3SG

And that inspector is now dead already.

A hunt for Caucasian goats

Дзæбидырдуан

zæbidərzwan

Охота на туров

Zhenya

Женя

1.1 **Гъер дзæбидыртæ та афтæ сты æмæ тынг тынг**
гъер дзæбидыр -т -æ =та афтæ сты æмæ тынг тынг
now Caucasian.goat PL NOM =CONTR so be.PRS.3PL and very very

зонджын ысты уыдон дæр .
зонджын ысты уыдон =дæр
clever be.PRS.3PL DemDist.PL.NOM =PTCL

Here were the goats, they are also very-very intelligent.

1.2 **Гъер заграницæйæ дæр æрцæуынц æмæ уыдон дæр æмæ**
гъер заграницæ -йæ =дæр æр- цæу -ынц æмæ уыдон =дæр æмæ
now abroad ABL =PTCL PV go PRS.3PL and DemDist.PL.NOM =PTCL and

гъер адæймаджы тæф куы бамбарой уæд алидзынц .
гъер адæймадж -ы тæф куы ба- мбар -ой уæд а- лидз -ынц
now man GEN smell if PV know SBJV.3PL then PV run PRS.3PL

People even come from abroad and they (the hunters) too and, well, when they (the goats) feel the smell of man, they run away.

1.3 **Сæ разы дард ранæй дæр тамако ма бадым**
сæ= раз -ы дард ран -æй =дæр тамако ма ба- дым -*0
POSS.3PL= front INESS distant place ABL =PTCL tobacco NEG PV smoke IMP.2SG

арахъ дæр ма бануаз кæннадæ дæ сразæм
арахъ =дæр ма ба- нуаз -*0 кæннадæ =дæ сразæм
moonshine =PTCL NEG PV drink IMP.2SG otherwise =2SG.ENCL.GEN

базондзысты æмæ гъод алидзынц .
ба- зон -дзысты æмæ гъод а- лидз -ынц
PV know FUT.3PL and then PV run PRS.3PL

You must not smoke or drink near them, otherwise they recognize you and run away.

1.4 **Фæлæ сæм афтæ куы ацæуай æмæ сыл**
фæлæ =сæм афтæ куы а- цæу -ай æмæ =сыл
but =3PL.ENCL.ALL so if PV go SBJV.2SG and =3PL.ENCL.SUPER

æууæнкæй	куы	рацæуай	гъе	уæд	кæм	фæхизынц	гъе
æууæнк	-æй	куы	ра-	цæу	-ай	гъе	уæд
confidence	ABL	if	PV	go	SBJV.2SG	well	then
						where	PV
							graze
							PRS.3PL
							well

уым	сæ	дард	гъе	заграницæйæ	иу	куы
уым	сæ=	дард	гъе	заграницæ	-йæ	=иу
DemDist.IN	POSS.3PL=	distant	well	abroad	ABL	=ITER
						if

æрбацыдысты	уæд	мах	лæг	йæд	уыдис
æрба-	цыд	-ысты	уæд	мах	лæг
PV	go	PST.INTR.3PL	then	we.GEN	man
					then
					be
					PST.INTR.3SG

охотсоюз	куыста
охотсоюз	-ы
hunters.union	INESS
	work
	PST.TR.3SG

And if, well, you approach them and gain their trust, then over there, where they herd, then them... (?) from abroad when (people) came, my husband was then, he worked in the hunters' union.

1.5	Æмæ	иу	куы	æрбацыдысты	заграницæйæ	уæд	сыл
	æмæ	=иу	куы	æрба-	цыд	-ысты	заграницæ
	and	=ITER	if	PV	go	PST.INTR.3PL	abroad
						ABL	then
							=3PL.ENCL.SUPER

гъер	уыдон	цы	амардтаиккой	ай	та
гъер	уыдон	цы	а-	мард	-т
				-аиккой	ай
now	DemDist.PL.NOM	what	PV	kill	TR
				CNTRF.3PL	DemProx.NOM
					=CONTR

знаменитый	охотник	уыдис	Митя	Куыдзиаты
знаменитый	охотник	уыд	-ис	Митя
		be	PST.INTR.3SG	Mitya
				Kudzievy

And when (people) came from abroad... well, whom could they have killed? But he was a famous hunter, Mitya Kuziaty.

1.6	Гъемæ	иу	загъта	ныртæккæ	уæм	сæ	æз
	гъемæ	=иу	загът	-а	ныртæккæ	=уæм	=сæ
	so	=ITER	say	PST.TR.3SG	now	=2PL.ENCL.ALL	=3PL.ENCL.GEN
							I

ыстæрдзынæн	æмæ	иу	фехсут	зæгъгæ	æмæ	дыууæ
ыс-	тæр	-дзынæн	æмæ	=иу	фе-	хс
					-ут	зæгъ
					-гæ	æмæ
PV	chase	FUT.1SG	and	=ITER	PV	shoot
					IMP.2PL	say
					CONV	and
						two

сыкъайæн	лæвæрдтой	æртæ	килограммы	сыгъзæрин
сыкъа	-йæн	лæвæрд	-т	-ой
				æртæ
				килограмм
horn	DAT	give	TR	PST.TR.3PL
				three
				kilogram
				GEN
				gold

And so he told them, now I will bring them to you, and then you shoot, and for two horns they gave him 3 kilograms of gold.

1.7	йæ	дзидза	та	йын	турбазæмæ	сдавать
	йæ=	дзидза	=та	=йын	турбазæ	-мæ
	POSS.3SG=	meat	=CONTR	=3SG.ENCL.DAT	tourist centre	ALL

кодтой	æмæ	уый	дæр	первый	сортыл	нымад
код	-т	-ой	æмæ	уый	=дæр	первый
					первый	сорт
					-ыл	нымад
do	TR	PST.TR.3PL	and	DemDist.NOM	=PTCL	first
						quality
						SUPER
						count

уыдис
уыд
-ис
be
PST.INTR.3SG

(One) gave meat away to the tourist centre, it was also considered to be first-class.

1.8	Æмæ	тынг	бирæ	приход	кодта	Митя	Куыдзиатæй
	æмæ	тынг	бирæ	приход	код	-т	-а
	and	very	a.lot.of	profit	do	TR	PST.TR.3SG
					Mitya	Kudzievy	ABL

Mitya Kuziaty used to make a lot of profit.

1.9 **Гъемæ иу сын æз дам уым сæ**
 гъемæ =иу =сын æз =дам уым =сæ
 so =ITER =3PL.ENCL.DAT I =CIT DemDist.IN =3PL.ENCL.GEN
батæрдзынæн æмæ уыдон гъер цас зыдтой
 ба- тæр -дзынæн æмæ уыдон гъер цас зыд -т -ой
 PV chase FUT.1SG and DemDist.PL.NOM now how.much know TR PST.TR.3PL
марынтæ йæдтæ
 мар -ын -т -æ йæд -т -æ
 kill INF PL NOM then PL NOM

And he told (them): "I will bring you the goats", and what did they know about killing?

1.10 **Ам дæм йæд куыnnæ уа ... æдзух куыnnæ**
 ам =дæм йæд куыnnæ уа æдзух куыnnæ
 DemProx.IN =2SG.ENCL.ALL then how.not be.SBJV.3SG always how.not
цæуай цуаны уæд ам чи цæры уыдон
 цæу -ай цуан -ы уæд ам чи цæр -ы уыдон
 go SBJV.2SG hunting INESS then DemProx.IN who live PRS.3SG DemDist.PL.NOM
дæр нæ фæмарынц сæ къухы не фты
 =дæр нæ фæ- мар -ынц сæ= къух -ы не фт -ы
 =PTCL NEG PV kill PRS.3PL POSS.3PL= hand GEN NEG reach PRS.3SG

Here how could this not be... if you do not always go hunting, those who live here, if they do not kill, they lose their grip.

1.11 **Гъемæ сæм иу æз дам уæм сæ**
 гъемæ =сæм =иу æз =дам =уæм =сæ
 so =3PL.ENCL.ALL =ITER I =CIT =2PL.ENCL.ALL =3PL.ENCL.GEN
батæрдзынæн æмæ дам к ... æз куы фæгæрах кæнон уæд дам
 ба- тæр -дзынæн æмæ =дам к æз куы фæ- гæрах кæн -он уæд =дам
 PV chase FUT.1SG and =CIT I if PV shot do SBJV.1SG then =CIT
иу сымах дæр фæгæрах кæнут
 =иу сымах =дæр фæ- гæрах кæн -ут
 =ITER you.PL =PTCL PV shot do IMP.2PL

(He said) I will bring them to you, and when I shoot, then you shoot too.

1.12 **Æмæ сыл иу хинæй рацыди æмæ иу**
 æмæ =сыл =иу хин -æй ра- цыд -и æмæ =иу
 and =3PL.ENCL.SUPER =ITER guile ABL PV go PST.INTR.3SG and =ITER
куы батардта уæд сын иу уый
 куы ба- тард -т -а уæд =сын =иу уый
 if PV chase TR PST.TR.3SG then =3PL.ENCL.DAT =ITER DemDist.NOM
амардта æмæ иу уыцы рæстæг уыдон дæр
 а- мард -т -а æмæ =иу уыцы рæстæг уыдон =дæр
 PV kill TR PST.TR.3SG and =ITER that time DemDist.PL.NOM =PTCL
фæгæрах кодтой
 фæ- гæрах код -т -ой
 PV shot do TR PST.TR.3PL

And then he outsmarted them, and when he brought them, then he killed them himself while the others were shooting too.

1.13 **Æмæ сæм иу базгъордта æмæ сæ**
 æмæ =сæм =иу ба- згъорд -т -а æмæ =сæ
 and =3PL.ENCL.ALL =ITER PV run TR PST.TR.3SG and =3PL.ENCL.GEN

иу ныхъæбыстæ кодта ой маладæц-маладæц ды
 =иу ны- хъæбыс -т -æ код -т -а ой маладæц-маладæц ды
 =ITER PV embrace PL NOM do TR PST.TR.3SG you.SG
йæ амардтай зæгъгæ ну сæхирдыгонау
 =йæ а- мард -т -ай зæгъ -гæ ну сæ= -хирдыгонау
 =3SG.ENCL.GEN PV kill TR PST.TR.2SG say CONV POSS.3PL= in.smb.s.manner
 And he ran towards them, embraced them and said: "well done!", "you killed them" in their language.

1.14 **Гъемæ иу ыстыр бузныгæй æрцыдысты æмæ гъер иу**
 гъемæ =иу ыстыр бузныг -æй æр- цыд -ысты æмæ гъер =иу
 so =ITER big thankful ABL PV go PST.INTR.3PL and now =ITER

уый ... уырдыгæй рацыдысты
 уый уырдыгæй ра- цыд -ысты
 DemDist.NOM from.there PV go PST.INTR.3PL
 So they returned from there grateful... they came from there.

1.15 **Æмæ сын гъер охот-союз нæма уыди**
 æмæ =сын гъер охотсоюз нæма уыд -и
 and =3PL.ENCL.DAT now hunters.union not.yet be PST.INTR.3SG

And they didn't have a hunters' union yet.

1.16 **Æмæ фондз азы махмæ цыдысты с ночевкой æхсæв иу**
 æмæ фондз аз -ы махмæ цыд -ысты с ночевкой æхсæв =иу
 and five year GEN we.ALL go PST.INTR.3PL night =ITER

махмæ цыдысты
 махмæ цыд -ысты
 we.ALL go PST.INTR.3PL

And they came to us for 5 years, with staying at night, they came to us at night.

1.17 **Æмæ гъе ахæм хорз адæмтæ дзы уыди гъе**
 æмæ гъе ахæм хорз адæм -т -æ =дзы уыд -и гъе
 and well such good people PL NOM =3PL.ENCL.ABL be PST.INTR.3SG well

ахæм æмæ дзы иутæ уырыссагау тынг хорз
 ахæм æмæ =дзы иу -т -æ уырыссаг -ау тынг хорз
 such and =3PL.ENCL.ABL one PL NOM Russian EQU very good

зыдтой
 зыд -т -ой
 know TR PST.TR.3PL

And they were so nice people, those ones, and some of them were very fluent in Russian.

1.18 **Фæлæ иннæтæ та нæ зыдтой æмæ иу**
 фæлæ иннæ -т -æ =та нæ зыд -т -ой æмæ =иу
 but other PL NOM =CONTR NEG know TR PST.TR.3PL and =ITER

сын æхсæвхуыссæн куы бакодтон уæд базыл
 =сын æхсæв хуыссæн куы ба- код -т -он уæд баз -ыл
 =3PL.ENCL.DAT night place.for.sleeping if PV do TR PST.TR.1SG then pillow SUPER

нæ хуыссыдысты æмæ зæгъын цæуылнæ хуыссут
 нæ хуыссыд -ысты æмæ зæгъ -ын цæуылнæ хуысс -ут
 NEG sleep PST.INTR.3PL and say PRS.1SG why.not sleep PRS.2PL

базыл
 баз -ыл
 pillow SUPER

But the others were not. And when I made their beds, then they didn't sleep on the cushion, and I (said), why don't you sleep on the cushion?

1.19 **Æмæ дам адæймаг бон изæрмаæ рацы-бацы кæны æхсæв та**
 æмæ =дам адæймаг бон изæр -мæ рацы-бацы кæн -ы æхсæв =та
 and =CIT man day evening ALL entrance-exit do PRS.3SG night =CONTR

дам куы схуыса уæд дам хъуамæ йæ туг æнæ
 =дам куы с- хуысс -а уæд =дам хъуамæ йæ= туг æнæ=
 =CIT if PV sleep SBJV.3SG then =CIT must POSS.3SG= blood without=

тормозæй йæд кæна ... куса
 тормоз -æй йæд кæн -а кус -а
 brake ABL then do SBJV.3SG work SBJV.3SG

And (he said), man walks around the whole day, and at night, when he goes to sleep, then the bed should work without brakes.

1.20 **Æмæ иу базтæ систой**
 æмæ =иу баз -т -æ с- ист -ой
 and =ITER pillow PL NOM PV take PST.TR.3PL

And they removed the cushions.

1.21 **Гъемæ афтæ æмæ уæд иу хатт ам æстдæсæй бадтысты**
 гъемæ афтæ æмæ уæд иу хатт ам æстдæс -æй бадт -ысты
 so so and then one time DemProx.IN eighteen ABL sit PST.INTR.3PL

сæ президент дæр нæм уыдис
 сæ= президент =дæр =нæм уыд -ис
 POSS.3PL= president =PTCL =1PL.ENCL.ALL be PST.INTR.3SG

And so then once here there sat 18 people and their president was also here.

1.22 **Сæ американский президент æмæ ам бадынц æмæ**
 сæ= американский президент æмæ ам бад -ынц æмæ
 POSS.3PL= president and DemProx.IN sit PRS.3PL and

сын æз ну туры масæйæ фыджынтæ
 =сын æз ну тур -ы масæ -йæ фыджын -т -æ
 =3PL.ENCL.DAT I Caucasian.goat GEN meat ABL meat.pie PL NOM

скодтон пироги фыджынтæ скодтон æмæ ... как
 с- код -т -он пироги фыджын -т -æ с- код -т -он æмæ как
 PV do TR PST.TR.1SG meat.pie PL NOM PV do TR PST.TR.1SG and

кушать они не знали
 кушать они не знали

Their American president, and they sat here, and I made them meat pies from goat meat, pies, meat pies I made and... they didn't know how to eat.

1.23 **Куыдæй бахордтаиккой уый нæ зыдтой**
 куыдæй ба- хорд -т -аиккой уый нæ зыд -т -ой
 in.what.way PV eat TR CNTRF.3PL DemDist.NOM NEG know TR PST.TR.3PL

They didn't know how to eat.

1.24 **Æмæ уæд мæ иннæтæ æрбацыдысты æмæ уæд**
 æмæ уæд мæ иннæ -т -æ æрба- цыд -ысты æмæ уæд
 and then and other PL NOM PV go PST.INTR.3PL and then

райдыдтой уыдон дæр хæрын
 ра- йдыд -т -ой уыдон =дæр хæр -ын
 PV begin TR PST.TR.3PL DemDist.PL.NOM =PTCL eat INF

And then others came and they too began to eat.

1.25 **Æмæ уæд Мæскуыйæ иу надзиратель уыдис**
 æмæ уæд Мæскуы -йæ иу надзиратель уыд -ис
 and then Moscow ABL one inspector be PST.INTR.3SG

[illegible]

1.26 **Æмæ дам мæ надзиратель уже амарди**
 æмæ =дам мæ= надзиратель уже а- мард -и
 and =CIT POSS.1SG= inspector already PV die PST.INTR.3SG

A hunt for Caucasian goats

zæbidərzwan

Zhenya

1.1	Гъер	дзæбидыртæ			та	афтæ	сты	æмæ	тынг	тынг
	гъер	дзæбидыр	-т	-æ	=та	афтæ	сты	æмæ	тынг	тынг
	now	Caucasian.goat	PL	NOM	=CONTR	so	be.PRS.3PL	and	very	very
	зондджын	ысты	уыдон			дæр				
	зондджын	ысты	уыдон			=дæр				
	clever	be.PRS.3PL	DemDist.PL.NOM			=PTCL				

1.2	Гьер	заграницæйæ	дæр	æрцæуынк	æмæ	уыдон	дæр	æмæ
	гьер	заграницæ -йæ	=дæр	æр- цæу -ынц	æмæ	уыдон	=дæр	æмæ
	now	abroad ABL	=PTCL	PV go PRS.3PL	and	DemDist.PL.NOM	=PTCL	and
	гьер	адæймаджы	тæф	куы	бамбарой	уæд	алидзынк	.
	гьер	адæймадж -ы	тæф	куы	ба- мбар -ой	уæд	а- лидз -ынц	
	now	man GEN	smell	if	PV know SBJV.3PL	then	PV run PRS.3PL	

1.3	Сæ	разы	дард	ранæй	дæр	тамако	ма	бадым	
	сæ=	раз -ы	дард	ран -æй	=дæр	тамако	ма	ба- дым	-*0
	POSS.3PL=	front INESS	distant	place ABL	=PTCL	tobacco	NEG	PV smoke	IMP.2SG
	арахъ	дæр	ма	бануаз	кæннодæ	дæ		сразæм	
	арахъ	=дæр	ма	ба- нуаз	-*0	кæннодæ	=дæ	сразæм	
	moonshine	=PTCL	NEG	PV drink	IMP.2SG	otherwise	=2SG.ENCL.GEN		

базондзысты æмæ гъод алидзынц
ба- зон -дзысты æмæ гъод а- лидз -ынц
PV know FUT.3PL and then PV run PRS.3PL

You must not smoke or drink near them, otherwise they recognize you and run away.

1.4 Фæлæ сæм афтæ куы ацæуай æмæ сыл
фæлæ =сæм афтæ куы а- цæу -ай æмæ =сыл
but =3PL.ENCL.ALL so if PV go SBJV.2SG and =3PL.ENCL.SUPER

æууæнкæй куы рацæуай гъе уæд кæм фæхизынц гъе
æууæнк -æй куы ра- цæу -ай гъе уæд кæм фæ- хиз -ынц гъе
confidence ABL if PV go SBJV.2SG well then where PV graze PRS.3PL well

уым сæ дард гъе заграницæйæ иу куы
уым сæ= дард гъе заграницæ -йæ =иу куы
DemDist.IN POSS.3PL= distant well abroad ABL =ITER if

æрбацыдысты уæд мах лæг йæд уыдис
æрба- цыд -ысты уæд мах лæг йæд уыд -ис
PV go PST.INTR.3PL then we.GEN man then be PST.INTR.3SG

охотсоузы куыста
охотсоюз -ы куыст -а
hunters.union INESS work PST.TR.3SG

And if, well, you approach them and gain their trust, then over there, where they herd, then them... (?) from abroad when (people) came, my husband was then, he worked in the hunters' union.

1.5 Æмæ иу куы æрбацыдысты заграницæйæ уæд сыл
æмæ =иу куы æрба- цыд -ысты заграницæ -йæ уæд =сыл
and =ITER if PV go PST.INTR.3PL abroad ABL then =3PL.ENCL.SUPER

гъер уыдон цы амардтаиккой ай та
гъер уыдон цы а- мард -т -аиккой ай =та
now DemDist.PL.NOM what PV kill TR CNTRF.3PL DemProx.NOM =CONTR

знаменитый охотник уыдис , Митя Куыдзиаты .
знаменитый охотник уыд -ис Митя Куыдзиат
be PST.INTR.3SG Mitya Kudzievy

And when (people) came from abroad... well, whom could they have killed? But he was a famous hunter, Mitya Kuziaty.

1.6 Гъемæ иу загъта ныртæккæ уæм сæ æз
гъемæ =иу загът -а ныртæккæ =уæм =сæ æз
so =ITER say PST.TR.3SG now =2PL.ENCL.ALL =3PL.ENCL.GEN I

ыстæрдзынæн æмæ иу фехсут зæгъгæ æмæ дыууæ
ыс- тæр -дзынæн æмæ =иу фе- хс -ут зæгъ -гæ æмæ дыууæ
PV chase FUT.1SG and =ITER PV shoot IMP.2PL say CONV and two

сыкъайæн лæвæрдтой æртæ килограммы сыгъзæрин .
сыкъа -йæн лæвæрд -т -ой æртæ килограмм -ы сыгъзæрин
horn DAT give TR PST.TR.3PL three kilogram GEN gold

And so he told them, now I will bring them to you, and then you shoot, and for two horns they gave him 3 kilograms of gold.

1.7 йæ дзидза та йын турбазæмæ сдавать
йæ= дзидза =та =йын турбазæ -мæ сдавать
POSS.3SG= meat =CONTR =3SG.ENCL.DAT tourist.centre ALL

кодтой æмæ уый дæр первый сортыл нымад
код -т -ой æмæ уый =дæр первый сорт -ыл нымад
do TR PST.TR.3PL and DemDist.NOM =PTCL first quality SUPER count

уыдис

уыд -ис

be PST.INTR.3SG

(One) gave meat away to the tourist centre, it was also considered to be first-class.

1.8 **Æмæ тынг бирæ приход кодта** **Митя Куыдзиатæй**
æмæ тынг бирæ приход код -т -а Митя -æй
and very a.lot.of profit do TR PST.TR.3SG Mitya Kudzievy ABL

Mitya Kuziaty used to make a lot of profit.

1.9 **Гъемæ иу сын æз дам уым сæ**
гъемæ =иу =сын æз =дам уым =сæ
so =ITER =3PL.ENCL.DAT I =CIT DemDist.IN =3PL.ENCL.GEN

батæрдзынæн æмæ уыдон гъер цас зыдтой
ба- тæр -дзынæн æмæ уыдон гъер цас зыд -т -ой
PV chase FUT.1SG and DemDist.PL.NOM now how.much know TR PST.TR.3PL

марынтæ йæдтæ
мар -ын -т -æ йæд -т -æ
kill INF PL NOM then PL NOM

And he told (them): "I will bring you the goats", and what did they know about killing?

1.10 **Ам дæм йæд куыннæ уа ... æдзух куыннæ**
ам =дæм йæд куыннæ уа æдзух куыннæ
DemProx.IN =2SG.ENCL.ALL then how.not be.SBJV.3SG always how.not

цæуай цуаны уæд ам чи цæры уыдон
цæу -ай цуан -ы уæд ам чи цæр -ы уыдон
go SBJV.2SG hunting INESS then DemProx.IN who live PRS.3SG DemDist.PL.NOM

дæр нæ фæмарынц сæ къухы не фты
=дæр нæ фæ- мар -ынц сæ= къух -ы не фт -ы
=PTCL NEG PV kill PRS.3PL POSS.3PL= hand GEN NEG reach PRS.3SG

Here how could this not be... if you do not always go hunting, those who live here, if they do not kill, they lose their grip.

1.11 **Гъемæ сæм иу æз дам уæм сæ**
гъемæ =сæм =иу æз =дам =уæм =сæ
so =3PL.ENCL.ALL =ITER I =CIT =2PL.ENCL.ALL =3PL.ENCL.GEN

батæрдзынæн æмæ дам к ... æз куы фæгæрах кæнон уæд дам
ба- тæр -дзынæн æмæ =дам к æз куы фæ- гæрах кæн -он уæд =дам
PV chase FUT.1SG and =CIT I if PV shot do SBJV.1SG then =CIT

иу сымах дæр фæгæрах кæнут
=иу сымах =дæр фæ- гæрах кæн -ут
=ITER you.PL =PTCL PV shot do IMP.2PL

(He said) I will bring them to you, and when I shoot, then you shoot too.

1.12 **Æмæ сыл иу хинæй рацыди æмæ иу**
æмæ =сыл =иу хин -æй ра- цыд -и æмæ =иу
and =3PL.ENCL.SUPER =ITER guile ABL PV go PST.INTR.3SG and =ITER

куы батардта уæд сын иу уый
куы ба- тард -т -а уæд =сын =иу уый
if PV chase TR PST.TR.3SG then =3PL.ENCL.DAT =ITER DemDist.NOM

амардта æмæ иу уыцы рæстæг уыдон дæр
а- мард -т -а æмæ =иу уыцы рæстæг уыдон =дæр
PV kill TR PST.TR.3SG and =ITER that time DemDist.PL.NOM =PTCL

фæгæрах кодтой

фæ- гæрах код -т -ой

PV shot do TR PST.TR.3PL

And then he outsmarted them, and when he brought them, then he killed them himself while the others were shooting too.

1.13 **Æмæ сæм** **иу** **базгъордта** **æмæ сæ**
æмæ =сæм =иу ба- згъорд -т -а æмæ =сæ
and =3PL.ENCL.ALL =ITER PV run TR PST.TR.3SG and =3PL.ENCL.GEN

иу **ныхъæбыстæ** **кодта** **ой** **маладæц-маладæц** **ды**
=иу ны- хъæбыс -т -æ код -т -а ой маладæц-маладæц ды
=ITER PV embrace PL NOM do TR PST.TR.3SG you.SG

йæ **амардтай** **зæгъгæ** **ну** **сæхирдыгонау**
=йæ а- мард -т -ай зæгъ -гæ ну сæ= -хирдыгонау
=3SG.ENCL.GEN PV kill TR PST.TR.2SG say CONV POSS.3PL= in.smbs.manner

And he ran towards them, embraced them and said: "well done!", "you killed them" in their language.

1.14 **Гъемæ иу** **ыстыр** **бузныгæй** **æрцыдысты** **æмæ гъер иу**
гъемæ =иу ыстыр бузныг -æй æр- цыд -ысты æмæ гъер =иу
so =ITER big thankful ABL PV go PST.INTR.3PL and now =ITER

уый **уырдыгæй** **рацыдысты**
уый уырдыгæй ра- цыд -ысты
DemDist.NOM from.there PV go PST.INTR.3PL

So they returned from there grateful... they came from there.

1.15 **Æмæ сын** **гъер** **охот-союз** **нæма** **уыди**
æмæ =сын гъер охотсоюз нæма уыд -и
and =3PL.ENCL.DAT now hunters.union not.yet be PST.INTR.3SG

And they didn't have a hunters' union yet.

1.16 **Æмæ фондз азы** **махмæ** **цыдысты** **с** **ночевкой** **æхсæв** **иу**
æмæ фондз аз -ы махмæ цыд -ысты с ночевкой æхсæв =иу
and five year GEN we.ALL go PST.INTR.3PL night =ITER

махмæ **цыдысты**
махмæ цыд -ысты
we.ALL go PST.INTR.3PL

And they came to us for 5 years, with staying at night, they came to us at night.

1.17 **Æмæ гъе** **ахæм** **хорз** **адæмтæ** **дзы** **уыди** **гъе**
æмæ гъе ахæм хорз адæм -т -æ =дзы уыд -и гъе
and well such good people PL NOM =3PL.ENCL.ABL be PST.INTR.3SG well

ахæм **æмæ** **дзы** **иутæ** **уырыссагау** **тынг** **хорз**
ахæм æмæ =дзы иу -т -æ уырыссаг -ау тынг хорз
such and =3PL.ENCL.ABL one PL NOM Russian EQU very good

зыдтой
зыд -т -ой
know TR PST.TR.3PL

And they were so nice people, those ones, and some of them were very fluent in Russian.

1.18 **Фæлæ иннæтæ** **та** **нæ** **зыдтой** **æмæ иу**
фæлæ иннæ -т -æ =та нæ зыд -т -ой æмæ =иу
but other PL NOM =CONTR NEG know TR PST.TR.3PL and =ITER

сын **æхсæвхуыссæн** **куы** **бакодтон** **уæд** **базыл**
=сын æхсæв хуыссæн куы ба- код -т -он уæд баз -ыл
=3PL.ENCL.DAT night place.for.sleeping if PV do TR PST.TR.1SG then pillow SUPER

нæ	хуыссыдысты	æмæ	зæгъын	цæуылнæ	хуыссут
нæ	хуыссыд -ысты	æмæ	зæгъ -ын	цæуылнæ	хуысс -ут
NEG	sleep PST.INTR.3PL	and	say PRS.1SG	why.not	sleep PRS.2PL

базыл

баз -ыл

pillow SUPER

But the others were not. And when I made their beds, then they didn't sleep on the cushion, and I (said), why don't you sleep on the cushion?

1.19	Æмæ	дам	адæймаг	бон	изæрмаæ	рацы-бацы	кæны	æхсæв	та
	æмæ	=дам	адæймаг	бон	изæр -мæ	рацы-бацы	кæн -ы	æхсæв	=та
	and	=CIT	man	day	evening ALL	entrance-exit	do PRS.3SG	night	=CONTR

дам	куы	схуыса	уæд	дам	хъуамæ	йæ	тут	æнæ
=дам	куы	с- хуысс -а	уæд	=дам	хъуамæ	йæ=	тут	æнæ=
=CIT	if	PV sleep SBJV.3SG	then	=CIT	must	POSS.3SG=	blood	without=

тормозæй йæд кæна ... куса

тормоз -æй йæд кæн -а кус -а

brake ABL then do SBJV.3SG work SBJV.3SG

And (he said), man walks around the whole day, and at night, when he goes to sleep, then the bed should work without brakes.

1.20	Æмæ	иу	базтæ	систой
	æмæ	=иу	баз -т -æ	с- ист -ой
	and	=ITER	pillow PL NOM	PV take PST.TR.3PL

And they removed the cushions.

1.21	Гъемæ	афтæ	æмæ	уæд	иу	хатт	ам	æстдæсæй	бадтысты
	гъемæ	афтæ	æмæ	уæд	иу	хатт	ам	æстдæс -æй	бадт -ысты
	so	so	and	then	one	time	DemProx.IN	eighteen ABL	sit PST.INTR.3PL

сæ	президент	дæр	нæм	уыдис
сæ=	президент	=дæр	=нæм	уыд -ис
POSS.3PL=	president	=PTCL	=1PL.ENCL.ALL	be PST.INTR.3SG

And so then once here there sat 18 people and their president was also here.

1.22	Сæ	американский	президент	æмæ	ам	бадынц	æмæ
	сæ=	американский	президент	æмæ	ам	бад -ынц	æмæ
	POSS.3PL=		president	and	DemProx.IN	sit PRS.3PL	and

сын	æз	ну	туры	масæйæ	фыдджынтæ
=сын	æз	ну	тур	-ы	масæ -йæ
=3PL.ENCL.DAT	I		Caucasian.goat	GEN	meat ABL

скодтон	пирогы	фыдджынтæ	скодтон	æмæ	... как
с- код -т -он	пирогы	фыдджын -т -æ	с- код -т -он	æмæ	как
PV do TR PST.TR.1SG		meat.pie PL NOM	PV do TR PST.TR.1SG	and	

кушать они не знали

кушать они не знали

Their American president, and they sat here, and I made them meat pies from goat meat, pies, meat pies I made and... they didn't know how to eat.

1.23	Куыдæй	бахордтаиккой	уый	нæ	зыдтой
	куыдæй	ба- хорд -т -аиккой	уый	нæ	зыд -т -ой
	in.what.way	PV eat TR CNTRF.3PL	DemDist.NOM	NEG	know TR PST.TR.3PL

They didn't know how to eat.

1.24 **Æмæ уæд мæ иннæтæ æрбацыдысты æмæ уæд**
 æмæ уæд мæ иннæ -т -æ æрба- цыд -ысты æмæ уæд
 and then and other PL NOM PV go PST.INTR.3PL and then

райдыдтой уыдон дæр хæрын .
 ра- йдыд -т -ой уыдон =дæр хæр -ын
 PV begin TR PST.TR.3PL DemDist.PL.NOM =PTCL eat INF

And then others came and they too began to eat.

1.25 **Æмæ уæд Мæскуыйæ иу надзиратель уыдис**
 æмæ уæд Мæскуы -йæ иу надзиратель уыд -ис
 and then Moscow ABL one inspector be PST.INTR.3SG

хъахъхъæнгæйæ чи кодта ахæм æмæ
 хъахъхъæн -гæ -йæ чи код -т -а ахæм æмæ
 guard CONV ABL who do TR PST.TR.3SG such and

нæхионтæй уæртæ уым срасыг и пьяный æмæ
 нæ= хи -он -т -æй уæртæ уым с- расыг и пьяный æмæ
 POSS.1PL= REFL.GEN ADJ PL ABL there DemDist.IN PV drunk EXST and

уым хуыссыдис афтæ .
 уым хуыссыд -ис афтæ
 DemDist.IN sleep PST.INTR.3SG so

And at that time there was an inspector from Moscow, who protected some of them and of us. There he got drunk and so slept there.

1.26 **Æмæ дам мæ надзиратель уже амарди .**
 æмæ =дам мæ= надзиратель уже а- мард -и
 and =CIT POSS.1SG= inspector already PV die PST.INTR.3SG

And that inspector is now dead already.